

Lanseringen och etableringen av ett socialt problem

En analys av debatten om ledarkulturen inom svensk landslagsgymnastik i Dagens Nyheter 2012–2013

The launching and establishment of a social problem: An analysis of the debate on Swedish national level gymnastics in Dagens Nyheter 2012–2013.

In 2012 Sweden's largest daily newspaper, *Dagens Nyheter*, published a number of articles on the state of affairs in Swedish national level gymnastics. In these articles, ex-gymnasts, coaches, parents and physicians stepped forward and testified about recurrent wrongdoings and abuse against young (particularly) female gymnasts. In response to the criticism, the accused coaches and representatives of the Swedish Gymnastics Federation downsized or dismissed the criticism as inaccurate. This being said, and using discursive psychology and a qualitative design, this article sheds light upon this debate – by viewing it as a struggle between a hegemonic discourse of "the goodness" of sports, on the one hand, a number of unfavorable and negative testimonies of the state of affairs in Swedish national level gymnastics on the other. More concretely, this struggle has been analyzed with regard to the *discursive* and *rhetoric resources* the involved parties' used to pursue their claims about the state of affairs in Swedish national level gymnastics and the impact these resources had for their credibility and legitimacy. Questions were: Who is entitled "to spell out" their view on the state of affairs within Swedish national level gymnastics? What is mediated and how? How are descriptions and accounts about reality constructed as credible and factual? It is concluded that social problems are launched via co-production; in this process, the gymnastics community, the research community, single individuals, and the media – were co-actors.

Keywords: gymnastics, discursive psychology, rhetorical and discursive resources, discourse, testimonies

"Jag har drömt om att gå tillbaka till hallen och säga att jag vill ha tillbaka mina år. Jag fick inte utvecklas som jag skulle, varken fysiskt eller mentalt."

CITATET OVAN ÄR hämtat från en intervju med Marisa Da Silva, före detta aktiv elitgymnast, ur *Dagens Nyheter* (DN:s) artikelserie om svensk elitgymnastik (publicerad den 14 januari 2012). Artikeln med henne blev startskottet för en mer än årslång, intensiv debatt som bland annat ledde till att en extern utredning tillsattes i syfte att genomlysna ledarkulturen inom svensk landslagsgymnastik¹. Framställningen av pro-

1 Jonas Stier fick uppdraget, som extern forskare, att undersöka ledarkulturen av Gymnastikförbundet. Se Stier, J. (2012b). *Blod, svett och tårar*. Eskilstuna/Västerås: Mälardalens högskola.

blematiken i DN kom att få stort inflytande – bland annat genom att få Svenska Gymnastikförbundet, Riksidrottsförbundet, Sveriges Olympiska Kommitté, idrottsklubbar, kommuner, staten och forskarsamfundet att agera. Men vilka är de parter som har fått komma till tals och driva sin version av hur de uppfattar ledarkulturen? Vilka vittnesmål förmedlas och utifrån vilka diskurser? Med vilka retoriska resurser byggs dessa vittnesmål upp?

Dessa frågor visar vad denna artikel handlar om, nämligen hur en problematik skildras, hur olika sanningsanspråk om verkligheten legitimeras samt hur ett socialt problem lanseras och etableras. Materialet som har analyserats diskurspsykologiskt härrör från DN:s artikelserie om elitgymnastik publicerad under tidsperioden 2012-01-14 till 2013-01-24.

Som samhällsmedborgare och konsumenter möter vi idrotten dagligen – i nyheter, reklam, hälsoreportage och i olika typer av evenemang. Idrotten är, med andra ord, höggradigt medial. Medierna återger emellertid inte bara idrotten som den är, utan tillsammans med andra aktörer (idrottsrörelsen, vetenskapssamhället eller politiken bara för att nämna några) samproducerar de bilder som bidrar till och befäster våra uppfattningar om idrotten, dess beskaffenhet, utövare, ideal och effekter. Vad som tas upp och hur saker framställs via språket skapar således en verklighet, som vi på varierande sätt förhåller oss till. En sociologiskt intressant fråga blir därför hur vissa (i sig kontingenta) versioner av verkligheten samproduceras och hur dessa därmed med nödvändighet utesluter alternativa versioner (Fairclough 1995; Billig 1996).

Medierna kan legitimera och sprida versioner och representationer av verkligheten med hjälp av metaforikanvändning. I exempelvis medierapporteringen beskrivs den tilltagande övervikten bland människor i västvärlden används ofta i termer av mystik eller krig; i stil med ”övervikt som en demon som hemsöker oss” och ”tickande fettbomber på väg att explodera” skapar och förmedlar ett hot om det farliga fettet (Sandberg 2003). Genom sådana metaforiska uttryck förmedlas en föreställning av att vi, vare sig vi vill eller inte, är oförmögna att styra, förutse eller enkelt åtgärda denna problematik. Ett motsvarande exempel är tidningarnas tips om hur man kan gå ned tio kilo på en vecka eller skaffa sig en platt mage på en månad. Annorlunda uttryckt blir det fråga om hur språk används för att åstadkomma något – ty att *säga* något är att *göra* något som får effekter eller konsekvenser för något eller någon i en given kontext (Potter 1996; Billig 1996; Schirato 2013). Det är utifrån det perspektivet, att se språk som handling, som det blir möjligt att urskilja *vad* som förmedlas och *hur* anspråk på verkligheten görs trovärdiga och legitima. Detta antagande är grundläggande för diskurspsykologin och den följande diskussionen.

Den diskurspsykologiska ansatsen har influerats av olika närliggande forsknings-traditioner som samtalsanalys (conversation analysis), etnometodologi, retorik och bredare forskningstraditioner som poststrukturalism – där namn som Foucault och Derrida har satt tydliga avtryck (Edwards & Potter 1992; Potter 1996). Ansatsen är en variant av diskursanalys och har ett handlingsorienterat perspektiv, och syftar till att synliggöra på vilket sätt diskurser är centrala för handlingar – hur diskurser kon-

stituerar händelser och inramningen av såväl samtal som individers identiteter.

Analytiskt fokus är hur individer använder beskrivningar och redogörelser för att hantera dels hur andra kan uppfatta dem, dels hur de ska hantera eventuella anklagelser om ett egenintresse i syfte av att bli tagen på allvar. Det finns följaktligen ett dilemma (*dilemma of stake*) (Edwards & Potter 1992; Potter 1996) som är avgörande när individer interagerar med varandra i såväl text som tal. Generellt sett, finns det en tendens att bemöta andra människors redogörelser som om de vore uttryck för personers eller gruppers intressen, behov, önsksningar, ambitioner och satsningar (*stake*). Som talare finns därför alltid *något som står på spel (what's at stake)* att förhålla sig till i sina beskrivningar. Olika aktörers sätt att hantera det som står på spel och därmed skapa trovärdighet för sig själv och det man vill förmedla – handlar om att som talare pendla mellan faktabeskrivningar (för att skapa en neutral hållning) och att acceptera en viss grad av förklaringsansvar för tidigare händelser (Edwards & Potter 1992; Potter 1996). Det är viktigt att bejaka det som står på spel då det i förlängningen handlar om anspråk på makt, kunskap, status och ekonomiska intressen och vilka sociala konsekvenser olika utfall kan få för såväl enskilda personer som för grupper, subkulturer och samhällen (Potter 1996).

Med denna bakgrund som resonansbotten, och med avstamp i diskursiv psykologi, är syftet med denna artikel att analysera såväl innehållet ("vad som sägs") som formen ("hur det sägs") i den debatt kring svenska landslagsgymnastik som utspelade sig under ett år i Dagens Nyheter (DN) och och att diskutera vilka sociala konsekvenser den medförde. Genom att göra detta, är ett andra syfte att belysa den process (hur den socialt konstrueras) genom vilken ett *socialt problem* lanseras och etableras, nämligen idrottens avigsida där barn utsätts för alltför hård och bitvis kränkande elitgymnastikträning av sina vuxna tränare. Det innebär att identifiera vad som händer när en diskurs utmanas av alternativa beskrivningar – i detta fall när diskursen om den goda idrotten utmanas av en mer negativt färgad version om tingens tillstånd.

Utifrån en diskurspsykologisk ansats närmar vi oss frågan om hur ett socialt problem kan lanseras och etableras med följande analysfrågor: Vilka parter får komma till tals i debatten? Vad förmedlas och utifrån vilka diskurser? Med vilka retoriska resurser? Det innebär att vi å ena sidan analyserar hur texten är retoriskt organiserad för att på så sätt kunna identifiera hur olika beskrivningar och redogörelser är konstruerade för att uppfattas och framstå som neutrala, sanningsenliga och andra sidan försöka urskilja vilka handlingar som åstadkoms och aktualiseras i den givna kontexten. Bärande analysverktyg i artikeln är att identifiera retoriska resurser som används för att skapa neutralitet och trovärdighet i texten. Exempel på sådana resurser är indirekt tal, användningen av generella kategorier och mer specifika kategorier såsom föräldrar-barn, tonårstjejer, landslagstränare etc. och vad vi associerar med kategorierna (*category-bound activities*) – men även användningen av ett kategoriskt berättigande (*category entitlement*) som gör vissa personer (kategorier) mer trovärdiga än andra i sammanhanget med avseende på deras kunskap, erfarenhet och status. Det kan även handla om att väva in lämpliga vittnen i sin redogörelse som kan stärka den egna utsagan, användningen av tid och en nedtoning av aktörskapet i texten (Potter 1996; Wooffitt 1992).

I detta handlingsorienterade perspektiv, ses även diskurser som resurser för att stärka eller argumentera emot den aktuella diskursen i syfte att driva en egen tes och poäng – i det här fallet att problematisera och lansera ett socialt problem. Det innebär att vi talar om och ämnar identifiera både retoriska och diskursiva resurser som såväl journalister som intervjuade personer (i artiklarna) kan använda sig av. Vår ansats har influerats av Spector och Kitsuses (2009) studier av sociala problem i synnerhet av deras analytiska resonemang om ”anspråksgörande aktiviteter” (*claimsmaking activities*). Fokus för denna ansats är de retoriska verktyg som används i det dialogiska processandet av sociala problem, där olika anspråk på verkligheten ”spelar ut varandra” (Spector & Kitsuse 2009). Denna ansats har banat väg för fler studier av *hur* sociala problem socialt konstrueras och hur aktörer gör olika anspråk (*claims makers*) i en viktig fråga eller på ett problem (Best 2013; Marata 2008; Saguy, Gruys & Gong 2010).

I detta sammanhang spelar media en central roll i etablerandet och lanserandet av ett socialt problem (Marata 2008; Vasterman 2005). Media rapporterar *inte enbart* om den sociala världen – utan är i högsta grad *medskapare* av den sociala världen (Thompson 2005) – ett bärande argument för mediasociologin och medie- och kommunikationsvetenskapen som akademisk disciplin.

Givetvis har journalister ett (makt)företräde i att de kan välja ut delar av exempelvis en intervju till publicering och därmed bestämma hur dramaturgin runt en problematik ska skildras. Detta maktföreträde har kritiserats av medieforskare, när händelser eller fenomen har ”blåsts upp” och fått oproportionerlig betydelse i sammanhanget (Best 1999, 2013) eller då alternativa verklighetsbeskrivningar har uteslutits (Billig 1996; Fairclough 1995).

Vidare finns saker som står på spel för de journalister som driver och lanserar ett socialt problem – exempelvis att framstå som sakliga och trovärdiga i sin problematisering och låta olika parter med skilda perspektiv komma till tals. Det finns således en medielogik att förhålla sig till i framställningen av olika aktörers versioner (*primary claims*,) för att sedan skriva fram och göra egna anspråk som journalist (*secondary claims*) i etableringen och lanseringen av ett socialt problem (Paff Ogle Eckman & Amoroso 2003; Best 2013). En annan viktig del i medielogiken är användningen av ”igenkännande script” – där en ny fråga exempelvis porträtteras i termer av konflikter, risker och faror som kan drabba gemene man (Börjesson 1999, 2004; Malone Boyd & Bero 2000; Best 2013). I det här studerade fallet torde det därför inte vara en slump att debatten inleds med Da Silvas berättelse om sina erfarenheter av psykisk misshandel av sin tränare och hennes offentliga anklagelse.

Studien har avgränsats till DN – även om debatten så småningom kom att sprida sig till andra medier. Anledningen till detta är att det var där som debatten tog sin början och fördes som mest intensivt under den aktuella tidsperioden. Som kronologisk startpunkt för det analyserade materialet tas januari 2012, då den första artikeln i ämnet publicerades och som slutpunkt januari 2013 då ett antal artiklar kretsade kring de reaktioner som följde på offentliggörandet av en oberoende utredning (Stier 2012) av förhållandena inom svensk landslagsgymnastik.

Att studera den aktuella debatten är att studera lanseringen och etableringen (sam-

produktionen) av ett socialt problem, menar vi – vilket är en klassisk sociologisk tematik med bäring på frågor om social sammanhållning, avvikande beteende och sociala problem (se exempelvis Mills 1943; Becker 1963, 1966; Cicourel 1967). Sådan sociologisk tematik har studerats som kollektivt handlande och sociala processer (Becker 1963; Blumer 1971). Becker och Blumer betraktar således inte sociala problem som resultat av inneboende dysfunktionaliteter i samhället, utan som sociala definitionsprocesser där ett förhållande eller en händelse ”väljs ut” och identifieras som ett socialt problem: ”A social problem does not exist for a society unless it is recognized by that society to exist.” (Blumer 1971: 301–302). Blumer betonar värdet av att studera hur sociala problem lanseras i och får legitimitet av samhället på publika arenor i media, kyrkan, skolan, organisationer och i juridiska sammanhang. Med utgångspunkt i hur ett socialt problem kan få legitimitet i media, studeras här hur problemet kan lanseras och etableras i en samproduktion mellan vanligtvis tre viktiga aktörer: de drabbade, experter och medier (Jasanoff 2006).

Sociala problem inrymmer alltid en moralisk dimension och väcker omgivningens fördömande, medkänsla eller indignation. Samtidigt är sådana problem inte endast ”moraliska”, utan de inrymmer såväl orsaker som följder som är ekonomiska, politiska, hälsorelaterade med flera – det vill säga en mångfald dimensioner av socialt liv. Därför bör de ses som just *sociala* problem, i sin tur med konsekvenser för enskilda individer, grupper, organisationer samt för samhället och existerande diskurser i stort. De är också sociala problem då de samproduceras i socialt samspel – i mötet mellan människor, institutioner, verksamheter och yrkesgrupper – och då de sammanhänger med fördelningen av makt, status och de sociala villkoren som dikterar möjligheterna för att få uttrycka sig och bli hörd i det offentliga samtalet (Spector & Kitsuse 2009; Best 2013).

För att få karaktären av sociala problem måste de initialt lanseras av någon – må det vara fråga om en politiker, forskare, journalist, visseblåsare eller någon annan. Den som vill lansera problemet och få genomslag för dess relevans och betydelse måste få gehör för sin sak, ha en viss legitimitet, status och trovärdighet och det måste finnas ett forum (en tidningsartikel, politisk debatt, vetenskaplig konferens eller tidskrift) för samproduktionen av ”problemet” (Spector & Kitsuse 2009; Best 2013). I syfte att åstadkomma detta används vanligtvis en repertoar av diskursiva och retoriska resurser (med stöd i moraliska, vetenskapliga, juridiska eller anekdotiska argument) som skall övertyga omgivningen och få den att betrakta och *erkänna* något som ett socialt problem. Även om Becker, Blumer, Wright Mills, Cicourel framhåller mediernas roll i lanseringen och etableringen av sociala problem gör de inga fördjupade analyser av betydelsen och användningen av retoriska och diskursiva resurser i denna process. Därtill såg den mediala verkligheten helt annorlunda ut då än den gör i dag.

På samma gång finns det som regel motkrafter som med hjälp av motsvarande diskursiva och retoriska resurser hävdar att det inte finns något problem alls eller att dess påstådda dignitet är liten. Typiska aktörer är de(n) anklagade eller andra personer som har ett politiskt, juridiskt eller moraliskt ansvar för det som har hänt.

Således yttrar sig samproduktionen av sociala problem som en kamp mellan olika

parter med olika sanningsanspråk, där aktörerna använder sig av en repertoar av retoriska och diskursiva resurser för att stärka sina sanningsanspråk och positioner. I det aktuella fallet handlar det om å ena sidan en relativt väletablerad diskurs – ”den goda idrotten” – som ställs mot ett antal vittnesmål om idrottens avigsidor. Dessa vittnesmål sammantagna utmanar idén om den goda idrotten genom att lansera och så småningom etablera idrottens avigsidor som ett socialt problem. Det är mot bakgrund av dessa två relativt motstridiga beskrivningar som de i artiklarna förekommande personernas vittnesmål analyseras – med hänsyn till de diskursiva och retoriska resurser (Edwards & Potter 1992; Potter 1996) dessa personer men även journalisterna använder för att bygga upp artiklarna och som ger de involverade parterna trovärdighet, rimlighet och legitimitet.

I syfte att synliggöra såväl innehållet i som formen på vittnesmålen presenteras i det följande textextrakt som är centrala meningsbärare. Genom detta tillvägagångssätt blir det också möjligt att visa hur dessa vittnesmål förhåller sig till diskursen om idrotten som något gott och bra och hur denna bild utmanas av anspråk på att lansera och etablera ett socialt problem – i mer specifik mening, en osund ledarkultur inom landslagsgymnastiken och i en vidare mening, ”idrotten som avart” eller idrottens avigsidor.

Det konkreta tillvägagångssättet innebar insamling av publicerade artiklar i DN, det vill säga att följa den pågående debatten under ett års tid för att därefter kunna identifiera dess sociala konsekvenser och hur ett socialt problem lanseras och etableras. Artiklarna analyserades var och en för sig, men även som inlägg i en enda lång utsträckt social interaktion mellan olika parter. Kontextens avgörande betydelse i analysen av vad som förmedlas, men även vad som står på spel i olika beskrivningar av verkligheten hos olika aktörer har varit viktiga metodologiska ingångar (Potter 1996). I denna diskurspsykologiska ansats fungerar de teoretiska begreppen även som metodologiska verktyg, eftersom teori och metod ses som en helhet (Winther Jørgensen & Philips 2000). Det systematiska insamlandet av artiklar avspeglas även den återkommande systematik i analysförfarande i de enskilda artiklarna – där fokus har varit såväl på våra i förväg formulerade analysfrågor som undervägs identifierade diskursiva och retoriska resurser som används i texten.

Centralt i ansatsen är att inte tillskriva personer några kognitiva intentioner utifrån deras yttranden. Istället är det faktiskt sagda och skrivna som är föremål för analysen (Potter 1996). Vidare förhåller vi oss öppna för alternativa läsningar av empirin, eftersom en diskursiv ansats kräver ett flertal läsningar i hur vi kan konstituera den verklighet vi förhåller oss till (Potter 1996). Empiriska utdrag från debatten till denna artikel baserar sig i huvudsak på det centrala innehållet (vad) som olika aktörer förmedlar med sina yttranden (särskilt illustrativa citat har valts ut), men även hur (formen) de pendlar mellan att hålla distans, en neutralitet och ge eget förklaringsansvar till olika händelser. Samtidigt syftar de empiriska utdragen till att återge en övergripande bild över debattens kronologi – utifrån de tongivande aktörerna i debatten.

Ifrågasättandet av en rådande diskurs – den goda idrotten

Medierna är idag fulla av tips om hur man bäst tar hand om sin hälsa och uppnår eget välbefinnande. Vägen dithän sägs ofta vara träning, viktminskning, olika slags dieter och personliga tränare (Stier 2012a). Oavsett om vi tar till oss denna rikliga information eller inte, säger den något om vår samtid och vad vi håller sant. Att motionera och äta ”rätt kost” går hand i hand om vi ska ha möjlighet att bibehålla god fysisk hälsa, och psykisk vitalitet och leva längre. Det är en utbredd uppfattning som många av oss överför till våra barn, när vi fostrar dem i en sådan anda och introducerar dem till olika idrottsaktiviteter (jämför Larsson 2008). Ett skäl till detta torde vara att vi vill uppnå och strävar efter det goda för oss själva och för våra barn. Denna strävan kopplas samtidigt idag alltmer samman med organiserad och tävlingsinriktad idrott – och sammankopplas inte sällan med en satsning för att nå framgång inom barnens aktuella idrott.

Välregisserade framgångssagor, Olympiska spel och världsmästerskap bidrar till föreställningar eller övertygelser om att idrott fostrar, leder till personlig utveckling, säkerställer hälsa, yttrar sig i välbefinnande och förenar människor – bara för att återge några av de vanligaste ingredienserna i idrottsdiskursen. De idrottsliga framgångssagorna är otaliga, och i de fall när framgång inte blir slutpunkten söks förklaringarna sällan i själva idrotten, utan i enskilda personers tillkortakommande, tillfälliga motgångar eller olyckliga omständigheter.

Av dessa skäl hävdar vi att det idag finns en dominerande diskurs som nästan med naturlagens ofrånkomlighet förläner idrotten en aura av hegemonisk godhet (Stier 2013). Denna föreställning kan betraktas som själva livskraften i idrotten och genomsyrar såväl samhället i stort som människors inre livsvärld. I så måtto kan den sägas ha en hegemonisk karaktär. Denna föreställda godhet ifrågasätts eller problematiseras sällan, utan allt som oftast hålls den för sann. En följd av idrottens hegemoniska godhet, om vad som är gott och sunt leverne, och hur idrotten kan berika våra liv på olika sätt, är att dopningsskandaler, fusk eller korrupcion utmålas som undantagsfall eller uttryck för enskilda personers bristande moral, medan kritik och alternativa beskrivningar av idrottens baksidor på ett djupare och vidare plan uppfattas som felaktiga, orättfärdiga eller ondsinta (Stier 2013).

Därmed utmanar de inledande artiklarna i DN:s artikelserie diskursen om den goda idrotten och därför väcker artikeln med Marisa Da Silva starka reaktioner. Hos vissa uppfattades hennes påståenden som osannolika och direkt felaktiga (DN 2012-01-16) medan andra visar sitt stöd och vittnar om liknande erfarenheter (DN 2012-01-21; 2012-02-11). Da Silva går ut och vittnar om hur hon har utsatts för psykisk misshandel av sin landslagstränare. Hon beskriver hur hon som barn/ung kvinna blev utsatt för offentliga utskällningar när hon grät, tvekade inför svåra gymnastiska moment och eller när hon ökade i vikt.

Med detta sagt uppvisar hennes vittnesmål många likheter med vittnesmål av dem som har varit föremål för kvinnomisshandel och mobbning. En är hur man, när man är mitt uppe i ”det”, inte ser vad som pågår (Blomberg 2010). Eller som Da Silva själv

uttrycker det i artikeln: ”När man är liten och lever i en värld är det den normala världen. Man hade inga andra referensramar.” (DN 2012-01-14) Här är det fråga om ett yttrande som kan härledas till hur offer reflekterar över sin tidigare tillvaro – användningen av denna diskursiva resurs skapar inte enbart sympati Da Silva, utan tillskriver henne en trovärdig offeridentitet.

Läsarna får ta del av ett offers vittnesmål där Da Silva omdefinierar sin livsberättelse (Hydén 1997) och gör upp med det förflutna genom starka ordval som ”jag känner mig bestulen på min barn- och ungdomstid”. Da Silvas starka ordval kan förstås som ett indirekt tal som *gör* något i situationen – det är en *anklagelse* mot den skyldige, landslagstränaren, och hans sätt att leda sina adepter och prägla kulturen i gymnastikhallen. Användningen av indirekt tal, men även användning av förfluten tid som retorisk resurs skapar trovärdighet för hennes version av sanningsanspråk. Da Silva balanserar mellan eget förklaringsansvar i hur hon ”känner sig bestulen på sin barn- och ungdomstid” och det underliggande faktumet att ”någon” har stulit den. Så både indirekt och direkt förmedlas anklagelser mot den tidigare landslagstränaren då hon beskriver gymnastikkulturen i termer av den manlige tränarens stjärnglans, ständiga viktkontroller, tuff jargong, favorisering av de duktigaste gymnasterna och offentliga utskällningar. Den beskrivna gymnastikkulturen präglas och upprätthålls av härskartekniker (Ås 1992) i ord och handlingar.

Det som står på spel för Da Silva är att uppfattas som trovärdig och inte uppfattas som någon som utnyttjar media i egenintresse när hon anklagar sin före tränare. När hon också får frågan om *varför* hon går ut offentligt med sina upplevelser, blir det därför viktigt för henne att framhålla att hon vill varna föräldrar och barn. Av erfarenhet är Da Silva medveten om föräldrarnas bristande insyn i den aktuella gymnastikkulturen och i den dagliga träningen – något hon visar med yttrandet: ”Jag tillbringade mer tid i hallen än med mina föräldrar. Det blev ett osunt förhållande.” Förutom att yttrandet skapar trovärdighet för hennes identitet som ex-gymnast ger det henne ett kategoriskt berättigande att kunna uttala sig om problematiken – så användningen av kategorier som föräldrar och barn blir här viktiga retoriska resurser för att rikta bort intresset från sig själv. Samtidigt blir hennes yttrande en vädjan till föräldrarnas ansvarskänsla och vilja att förändra: ”Men föräldrarna ... de måste ta reda på om deras barn har det som vi hade det när vi var små. För om det är på samma sätt nu, och barnen nu tränar mer än mer, då kommer de att vara förstörda i 20-årsåldern”. Återigen används tid som retorisk resurs, en jämförelse mellan dåtid och nutid men även tid i kvantitet genom talet om att barnen tränar mer. Denna varnande handling blir möjlig genom att använda tid som retorisk resurs, då hon uppmärksammar ett potentiellt hot om förstörda barn när de blir äldre – om barnen utsätts för samma typ av hårda träning och jargong som Da Silva har varit ofrivilligt föremål för.

Vad står då spel för journalisten som har startat denna debatt med en stark anklagelse mot en av Sveriges mest framstående gymnastiktränare på elitnivå? Att som journalist ifrågasätta den rådande diskursen om den goda idrotten? Det handlar om journalistens trovärdighet, rykte och anseende – där vederbörande också måste balansera upp problematiken genom att lyfta in andra viktiga aktörer och deras versioner.

Den anklagades försvarstal

Det som står på spel för den anklagade tränaren, Staffan Söderberg, är hur han ska försvara sitt tidigare agerande gentemot Da Silva och hennes anklagelser på ett legitimt och trovärdigt sätt. Den första reaktionen som artikeln (DN 2012-01-14) förmedlar är hans förvåning och ovisshet – ”det kommer som en kalldusch” är ord han citeras med. Användningen av metaforen ”kalldusch” förstärker en förvåning och en insikt om hur *något* sker plötsligt. Det som sker plötsligt får formen av en anklagelse – av att ha utövat psykisk misshandel av en tidigare gymnast. Den metaforiska inledningen är starten på ett försvarstal som är uppbyggt av återkommande ansvarsförskjutningar på ett såväl direkt som ett indirekt sätt till Da Silva. Användningen av generella kategorier (”en del”) i sammanhanget som ”en del passar inte för elitgymnastik” är ett retoriskt indirekt sätt att lägga *skulden* på Da Silva. Samtidigt som det är ett indirekt utpekande av Da Silva skapar yttrandet även en neutral hållning hos Söderberg. Det innebär att han genom yttrandet skapar en balans mellan eget förklaringsansvar och det som är faktaanspråk – yttrandet skapar en verklighet bortom honom själv och Da Silva. Det är så det är i gymnastikbranschen; ”en del passar inte för elitgymnastik”.

Vidare skuldbelägger han Da Silva återigen – men här på ett direkt sätt genom orden: ”uppenbarligen passade hon inte för den här typen av träning”. Förutom att direkt förlägga ansvaret eller skulden på Da Silva tar han stöd i elitträningens ”naturtillstånd”, för att på så sätt återigen parera ett egenintresse och skapa en neutralitet i uttalandet. Denna parering och skapandet av en neutral hållning i kontexten banar väg för hur läsaren kan uppfatta och tillskriva Söderberg en identitet som landslagstränare och man. Att i yttrandet ta stöd av elitträningens ofrånkomliga krav på prestationer och hårt arbete som vägar till framgång, innebär också nyttjandet av en diskursiv resurs – härledd ur diskursen om den goda idrotten.

I artikelns kontext framstår sannolikt Söderbergs yttrande: ”gymnasterna behöver pushas” som trovärdigt, eftersom det är egenskaper och aktiviteter som associeras med kategorin landslagstränare. Genom yttrandet legitimeras även hans kunskaps-, erfarenhets- och statusöverläge i relation till Da Silva och hennes anklagelser. Framställningen av Söderberg som landslagstränare skapar inte enbart en maktposition av att ha rätt till att definiera hela elitidrottens ”natur” som en tuff verksamhet där man når framgång genom hårt arbete och genom att ”pushas” – utan han ges även ett kategoriskt berättigande att definiera *Da Silvas* situation. Utifrån sin maktposition som landslagstränare, vilket ger honom ett tolkningsföreträde i sammanhanget, åstadkommer Söderberg ett rättfärdigande av sina tidigare handlingar gentemot Da Silva genom att förskjuta skulden till offret och motverka anklagelser om att tala i egen sak.

I artikeln återfinns även retoriska resurser i Söderbergs yttranden som fungerar dels rättfärdigande och övertygande när det gäller vad som har hänt, dels förminskande och förringande av Da Silvas vittnesmål. Detta görs framförallt i hans svar på journalistens konfrontation om en för Da Silva avgörande händelse, nämligen att bli utskäldd och därefter bli utkastad från hallen, (ut på gatan) i en främmande stad.

Småskrattande [skrattet beskrivs i artikeln] bemöts konfrontationen med yttrandet: ”det är spännande vad tjejerna har för minnesbilder”. Användningen av kategorin tjejer och ordvalen ”spännande”, ”minnesbilder” i kombination med småskratt i den aktuella kontexten skapar ett förminskande av de tidigare gymnasterna. Söderbergs retoriska användning av kategorier och vad som kan förknippas med dessa blir ett annat sätt att rikta bort ljuset från sig själv.

Likaså nyttjas kategorier som resurs när han konfronteras med att han skulle ha hotat Da Silva med – ”att kasta in henne i en spegelvägg” – vilket Söderberg parerar genom följande uttalande: ”Tonårstjejer kan ibland vara ’för jäkliga’ och det är klart att det ibland kan rinna över”. Kategorin tonårstjej – och det som diskursivt förknippas med kategorin; att vara krångliga eller för jäkliga – fungerar här som ett rättfärdigande påstående för hans tidigare handlingar och indirekt läggs skulden på Da Silva (Potter 1996; Stanley & Billig 2004; Börjesson & Palmblad 2008).

I artikeln används även tid som en retorisk resurs för att skapa ett rättfärdigande av handlingar. Söderberg nyttjar tid i olika yttranden på följande sätt: att *ibland* bli arg och i *undantagsfall* säga dumma saker (med andra ord, det är inget som han normalt gör). Denna användning av tid som ”ibland” och i ”undantagsfall”, tillsammans med negativa handlingar, kan ses som ett mer eller mindre allmängiltigt uttalande vilket de flesta människor torde kunna känna igen sig i och känna en viss förståelse för. Nyttjande av tid som resurs, i kombination med ett allmängiltigt uttalande, fungerar moraliskt rättfärdigande för Söderbergs agerande – och bidrar till att hantera det som står på spel i hans redogörelser. Därmed bibehålls hans trovärdighet som tränare i artikeln. På journalistens fråga om han är samma typ av tränare idag, svarar han: ”Jag har säkert förändrats med åldern, men jag har alltid varit Staffan. Och jag är fortfarande Staffan”. Talet om sig själv i tredje person kan förstås som en upprepad och objektiverande positionering för att stärka den egna legitimiteten och trovärdigheten av sig själv som landslagstränare, man och i grunden en bra person.

Genom att bygga upp artikeln på detta sätt ställs Da Silvas och Söderbergs vittnesmål, och därmed två diametralt motsatta sanningsanspråk, mot varandra. I sammanhanget måste det betonas att det som regel krävs oerhört mycket av personer som har varit utsatta för psykisk misshandel och kränkningar för att de skall gå ut offentligt med sina upplevelser. I fallet med Da Silva väljer hon att träda fram för att varna andra – men det finns även ett annat uttalat syfte, nämligen att få upprättelse. I forskningen om mobbning i arbetslivet finns det outtalad fråga som de drabbade söker svar på: varför jag? (Blomberg 2010). De drabbade söker upprättelse och framför allt en förklaring eller en ursäkt från de kollegor eller den chef som har stått för mobbningen. Det är samtidigt sällan som de drabbade erhåller en ursäkt, då ”offret” själv många gånger av omgivningen har kommit att ses problemet på arbetsplatsen. Det är också det som händer Da Silva, när tränaren Söderberg bemöter anklagelserna genom att förskjuta ansvaret och skulden på henne.

Det som står på spel för journalisten som ”driver” debatten i DN är att inte bli anklagad för att drivas egenintresse eller partiskhet. Därför är det viktigt att låta berörda parter i problematiken komma till tals. Det innebär att båda parter, som hittills har

uttalat sig, är kategoriskt berättigade att föra fram sina versioner av sanning; Da Silva utifrån sina erfarenheter och Söderberg utifrån sin position som landslagstränare. Trots detta föreligger en påtaglig maktmässig asymmetri mellan parterna. Såväl uppbyggnaden av (formen) som innehållet i artikeln, tillskriver tränaren större maktanspråk än den (före detta) adepten.

Ifråga om formen är det asymmetrin mellan det svagare offret och den starkare förövaren som är den journalistiska ”plotten”. Utifrån artikelns uppbyggnad blir det tydligt att auktoriteten innehas av den manliga tränaren, något som förstärks i hur parterna framställs bildmässigt: Da Silva avporträtteras i närbild, snett ovanifrån, med ett blekt ansikte och en mörk stadsbakgrund – vilket bidrar till att förmedla även en innehållslig (i det här fallet, visuell) bild av ett offer. Söderberg, å sin sida, porträtteras i helbild som en aktiv, kompetent och erfaren man som för tillfället står böjd över och målmedvetet instruerar en gymnast i träningshallen. Innehållsligt kan asymmetrin också förstås utifrån hur aktörerna retoriskt och diskursivt relaterar till olika kategorier; som landslagstränare och gymnast, man och tonårstjej samt en numera vuxen före detta gymnast.

Misstro och tilltro som försvarspositioner

Förbundsordföranden i Svenska Gymnastikförbundet, Malin Eggertz Forsmark, (DN 2012-01-15) är en annan viktig part som uttalar sig om problematiken i DN. Det som står på spel för förbundsordföranden är dels hennes egen trovärdighet och position inom gymnastikförbundet, dels är hon som företrädare för förbundet rösten och bilden utåt för alla gymnaster på samtliga nivåer. Inledningsvis i artikeln citeras Eggertz Forsmark: ”Hennes [Da Silva] berättelse är enormt sorglig och ledsam att höra. Det här är inte den verksamhet som jag står för”. I yttrandet bekräftar hon att Da Silvas berättelse är tragiskt att höra, samtidigt som hon varken dementerar eller bekräftar sanningsanspråket i Da Silvas version. Hon parerar en sådan diskussion om vems version som är mer sann och riktig genom att använda en generell kategori som verksamheten (och inte kategorin landslagstränare) och att hon inte moraliskt står för en sådan verksamhet.

Eggertz Forsmark intar och skapar även en neutral hållning i problematiken genom yttrandet: ”Men *en* historia är alltid en för mycket, och en signal som vi måste ta på största allvar”. Det är användningen av det generella ”en historia”, ”en signal” som skapar en faktisk verklighet att förhålla sig till utan att Eggertz Forsmark går in i det aktuella fallet. Hon förmedlar ett visst gehör för de drabbade genom orden ”vi måste ta på största allvar”, samtidigt som hon etablerar ett *vi* i kontexten – indirekt uppmanas kollektivet inom Gymnastikförbundet att vända blickarna inåt till den egna organisationen.

Eggertz Forsmark pendlar sedan från ett generellt språkbruk till ett mer specifikt. När journalisten ställer frågan om vilken bild hon har av landslagstränaren säger hon: ”Jag har stort förtroende för Staffan. Han är oerhört kompetent och duktig, och har lång erfarenhet som tränare”. Hennes yttrande legitimerar Söderbergs position genom

att visa honom tilltro och kategorisera honom som ”oerhört kompetent”, ”duktig” i kombination med kategorin tränare. Likaså nyttjar hon tid som en retorisk resurs i kontexten – ”lång erfarenhet”. Hennes specifika uttalande bidrar till att auktoritetens – det vill säga Söderbergs – version av vad som har hänt inte ifrågasätts.

Vidare går det att urskilja ett avståndstagande och mått av misstro gentemot Da Silvas version när Eggertz Forsmark, i artikeln, använder ordval som: ”enligt da Silvias berättelse” och ”så som det beskrivs av Da Silva”. Dessa ordval kan ses som ett sätt för Eggertz Forsmark att hantera kritiken mot Söderberg (grovt språkbruk, hålla ”favorit-gymnasten” i handen). Samtidigt som hon tar avstånd från ett sådant förfarande i en tränarroll försvarar hon Söderberg, genom att skapa en form av misstro av Da Silvas version i denna specifika kontext. I andra typer av kontexter är det vanligt att ordval som ”enligt” används för att styrka en utsaga och skapa en neutral ton – här får det en motsatt betydelse. Det går däremot att skönja ett visst medhåll från Eggertz Forsmarks sida, om *risk*en för ett komplicerat förhållande mellan tränare och tonårsgymnast, där dialogen med föräldrarna blir avgörande: ”Jag tror att frågan är viktig för fler idrotter, men för oss blir den ännu viktigare eftersom gymnasterna är i hallen så väldigt många timmar.” Genom ett sådant yttrande förskjuter hon fokus från den egna verksamheten och till idrotter i allmänhet – det blir således ett sätt att späda ut skulden. Därefter vänder Eggertz Forsmark i yttrandet till att tala om den egna verksamheten med ett ”oss”, och kan således visa på ett ansvarstagande för frågan.

Därtill blir det fråga om ett ansvarstagande i praktiken (som en direkt konsekvens av den nystartade debatten) genom att beställa en intern nulägesanalys. Det är emellertid först när ytterligare ett *vittne* träder fram till stöd för Da Silvas vittnesmål som Svenska Gymnastikförbundet väljer att genomföra den. Det innebär att det är först när flera av varandra oberoende vittnen, som har upplevt och sett en problematik på nära håll, vittnar om liknande saker, som anklagelser om partiskhet och egenintresse hålls på avstånd (Potter 1996) – och man blir mer tagen på allvar.

Att etablera ett socialt problem

Hittills har tre tongivande parter vittnesmål och utsagor i debatten analyserats. Dessa parter – offer, förövare och en företrädare för Gymnastikförbundet – har varit viktiga för journalistens anspråk på att uppmärksamma och få genomslagskraft för denna typ av problematik. I hanteringen av vad som står på spel, använder journalisten retoriska resurser som syftar till att skapa en sanningsenlig, objektiv och neutral verklighet i lanseringen och etableringen av ett socialt problem. På samma sätt som flera vittnen, oberoende av varandra bekräftar att denna problematik har förekommit och fortfarande förekommer, blir det viktigt att legitimera existensen av problemet genom involvera andra trovärdiga vittnen än de drabbade: nämligen experter. Skälet är att experters uttalande, med avseende på deras kunskap, forskning och status, vanligtvis ges tolkningsföreträde. De är därmed trovärdiga att uttala sig och vittna om problematiken i den aktuella kontexten.

Med rubriken ”Expert: Hårda klimatet liknar sektbeteende” (DN 2012-01-15) får

flera olika experter kommentera – utifrån sina olika forskningsområden – idrottsrelaterade risker såsom fysiska skador, ätstörningar och psykiska men. En av dessa experter beskriver det hårda träningsklimatet inom gymnastikidrotten i termer av sekt-beteende: ”Traditionellt sett har sekter en religiös underton, men man kan bilda en sådan här grupp runt vad som helst”. Forskarens generella ordalag ger stöd till möjligheten att sekter kan förekomma även i icke-religiösa sammanhang. Detsamma gör hänvisningar till internationell forskning om idrottsrelaterade ätstörningar: ”Det är ett erkänt problem och jag ser ingen anledning att tro att det skulle vara annorlunda i Sverige”. Genom påståendet att idrottsrelaterade ätstörningar är ett erkänt problem internationellt och att situationen torde vara den samma i Sverige underbyggs vittnesmålen om att ätstörningar förekommer även inom gymnastiken.

Mot bakgrund av sina medicinska kunskaper och professionella erfarenheter vittnar i samma artikel idrottsläkaren Klas Östberg om hur alltfler barn tränar med benfrakturer: ”De [läs små flickor] har lärt sig på något sätt att maskera sina skador. Tränarna driver på och kan ha för stor makt”. Läkaren uppfattas som en trovärdig expert som kan ge belägg för att detta är en problematik som är sann och riktig.

Gemensamt för denna artikel och likande artiklar är att expertutlåtanden bidrar till att retoriskt övertyga läsarna om sanningshalten i problematiken och i nästa steg att ett socialt problem föreligger. Enligt Potter (1996) kan expertutlåtanden förstås som sätt att göra faktaanspråk och öka legitimiteten för en version av verkligheten. Genom sina vittnesmål, respektive expertbedömningar, fungerar de drabbade gymnasterna och experterna som samproducerande aktörer i mediedebatten (Jasanoff 2006). Tillsammans, utifrån journalistens föresats att blottlägga hur ledarkulturen ser ut och elitgymnastikens verksamhet i realiteten fungerar, lanserar de ett nytt socialt problem (i ett trovärdig medialt forum); risken för att barn inom landslagsgymnastiken – farhågor som i debatten också sträcker sig till hela gymnastiken och även till andra idrotter – utsätts för alltför hård träning, vilket i sin tur kan orsaka fysiska och psykiska skador.

Debatten i DN eskalerar i och med ett antal privata insändare. Förutom att fler drabbade bidrar med ytterligare vittnesmål om en osund gymnastikkultur ger sig såväl aktiva som före detta gymnaster, föräldrar och ledare för gymnaster på elitnivå in i debatten. De försvarar elitidrotten och motsätter sig den negativa bild av gymnastiken som man menar målas upp (DN 2012-01-16; 2012-01-21). Argumentet som framför allt förs fram är att ”de inte känner igen sig” i dessa beskrivningar. Känner man inte igen sig så faller i någon mening de andras argument. Detta kan självklart ses som ett uttryck för att man de facto inte känner till problemen eller att diskursen om idrottens hegemoniska skymmer sikten när problem trots allt föreligger. Lanseringen och etableringen av det sociala problemet möter således motstånd från andra aktörer, som också är kategoriskt berättigande att uttala sig som problematiken. Även dessa aktörer använder sig av retoriska och diskursiva resurser – främst tas spjörn mot den rådande diskursen om den goda idrotten. Den kritik som har lyfts fram bemöts många gånger reservationslöst och oreflektat utifrån övertygelsen att idrott *alltid* är bra, nyttigt och hälsosamt för människor och samhället i stort. Denna övertygelse yttrar sig

i att kritiken omtalas i ordalag av angrepp på och svartmålning av den goda idrotten. Dessa reaktioner kan förstås som att påståenden om avigsidor inom idrotten – ohälsa, osund tränarkultur och kränkningar – hotar diskursen om den goda idrotten. De aktörer som argumenterar emot att det skulle finnas ett socialt problem inom elitgymnastiken, får ”vatten på sin kvarn” när utfallet av den interna nulägesanalysen visar på att det inte finns något problem med ledarkulturen. I en artikel där utfallet presenteras (DN, 2012-02-23), säger gymnastikförbundets generalsekreterare Stefan Bengtsson: ”Vi har fullt förtroende för alla våra tränare”. Utifrån sin position och genom ordvalet *vi*, förstärker han förbundets uppslutning och stöd för samtliga tränare och därmed avfärdar problemet. Men efter hård kritik av hur den interna undersökningen genomfördes, tillsätter Gymnastik Förbundet en extern utredning. Utredningen görs av Jonas Stier Stier och offentliggörs i början av december 2012 och kommer som vi ska se, att få stor betydelse i debatten.

Vändningen

Rubriken ”Tioåringar ringer hem och gråter för att de är hungriga” i ännu en artikel (2012-12-04) är ett citat från Stiers utredning. Starten på artikeln, användningen av kategorin tioåring som framställs med aktiviteter som inte förknippas med och förväntas av barn som utövar sitt fritidsintresse – det vill säga ”gråter” och är ”hungriga” – förstärker och visar att det finns fog för att tala om att problematiken existerar. Offentliggörandet av rapporten innebär en ny vändning i debatten i DN, där stark kritik offentliggörs och riktas mot ledarkulturen inom svensk elitgymnastik. Tidningsartikeln, som tar avstamp i utredningen, menar bland annat att ledarkulturen strider mot delar av FN:s barnkonvention. Den part som först får stå till svars för kritiken är Svenska Gymnastikförbundets Generalsekreterare, Stefan Bengtsson och dess ordförande, Eggertz Forsmark. Inledningsvis signalerar Eggertz Forsmark förvåning: ”Det är klart att vi är chockade”, ”vi trodde inte att det skulle vara så här svart” samtidigt som hon uttrycker förtroende för utredningen. Hon menar att ett visst förändringsarbete med ledarkulturen har pågått tidigare, men att utredningen klart visar att ”de har inte gjort tillräckligt” och ”det finns all anledning till självkritik” – det vill säga ett indirekt erkännande av den rådande problematiken. I artikeln ger idrottsläkaren Östberg och ex-gymnasten Da Silva stöd och legitimitet till Stiers utredning och därmed till utredningens bild av ledarkulturen inom landslagsgymnastiken; Östberg genom att säga sig inte vara förvånad och Da Silva genom att hävda att hon har fått upprättelse.

Fram till denna tidpunkt i debatten har vittnesmålen från ”*offret*” Da Silva och läkaren Östberg varit otillräckliga för att övertyga läsarna och aktörerna i debatten om förekomsten av ett socialt problem. Istället är det först när en oberoende utomstående expert (en professor), som med vad som beskrivs som ett vetenskapligt anslag, *bekräftat* rimlig- och riktigheten i deras vittnesmål som problematiken börjar anta konturerna av ett socialt problem (Jasanoff 2006; Potter 1996; Spector & Kitsuse 2009). Så även om de drabbade och de olika experterna i frågan samproducerar en samstämmig

version av ”problematiken” – stärker *professor* Stiers utredning sanningsanspråken och signalerar också en hög grad av objektivitet när den negativa beskrivningen av elitgymnastiken förmedlas. Här blir det tydligt att talordningen stipulerar vem som har tolkningsföreträde och högre trovärdighet än andra (relevanta kategorier) när ett socialt problem lanseras (Potter 1996; Foucault 1971/1993).

Vad som står på spel varierar också mellan de inblandade. De drabbade gymnasterna, tränarna, förbundsordföranden och läkaren har alla ett direkt intresse att få gehör för sin version, medan sannolikt inte lika mycket står på spel för den utomstående experten (Potter 1996; Foucault 1971/1993).

Att ha eller inte ha problem

I nästföljande artikel med rubriken ”Svensk elitgymnastik görs om från grunden” (DN 2012-12-05) uttalar sig återigen ordföranden för Svenska Gymnastikförbundet. Eggertz Forsmarks uttalande kan förstås som ett moraliskt agerande när hon tillkännager: ”vi måste erkänna att vi har ett problem”. Förutom ett erkännande appellerar hennes uttalande till en vi-känsla med de aktiva inom gymnastiken och till kollektivt ansvarstagande – med gemensamma krafter har alla inom gymnastiken ett ansvar och möjligheter att åtgärda problematiken.

I artikeln citeras även Stier med följande uttalanden: ”jag gick in i det här arbetet relativt förutsättningslöst, men det som sedan överraskade mig var...” och ”det som förvånade mig var att det finns så många sanningar som man jobbar efter”. Det är vanligtvis retoriskt övertygande att framställa den oberoende experten med hans eller hennes egna ord, i synnerhet att som forskare arbeta förutsättningslöst och objektivt mer eller mindre studera sin egen förvåning när resultaten överraskar. Texten förmedlar därmed en *version* av att utredningen inte är en produkt av några förväntningar som Stier eventuellt hade, utan att den är en *produkt av fakta i sig själv* – att det är så här det förhåller sig i verkligheten (Potter 1996). Detta bidrar ytterligare till att säkerställa trovärdigheten hos Stiers utredning, men även till att ge stöd till påståendet att det föreligger ett problem. På så sätt stärks samproduktionen – det vill säga lanseringen och etableringen av det sociala problemet (”idrottens avigsidor”) mellan drabbade gymnaster, experter, föräldrar och journalister. I detta sammanhang är journalisterna och medierna som institutioner viktiga aktörer – genom att de dramatiserar och sprider denna problematik (Best 2013; Jasanoff 2006).

Det är emellertid inte alla klubbar som inplaceras sig själva i ”vi-erkänner-problematiken-kategorin”. I nästa artikel bemöter företrädare från några gymnastikklubbar med landslagsverksamhet kritiken (DN 2012-12-08) med uttalanden som ”vi känner oss inte träffade på något vis” och ”vi *anser* att rapportens slutsatser inte speglar det sätt på vilket elitsatsningen bedrivs inom EGF”. Diskurspsykologiskt pendlar dessa uttalanden mellan känslor och uttalanden om verkligheten. På så sätt syftar de till undvika risken att de egna sanningsanspråken undermineras. För vem kan ifrågasätta hur och motsätta sig hur någon känner och upplever situationen? Samtidigt får uttalandena sociala konsekvenser. Att vissa klubbar inte erkänner och istället fränsä-

ger sig ansvaret för problematiken gör många föräldrar skeptiska och upprörda (DN 2012-12-08).

Vidare uttalar sig ordföranden i Sveriges Olympiska Kommitté, Stefan Lindeberg. Han säger sig (än så länge) vara beredd att även fortsättningsvis ge ekonomiskt stöd till elitgymnastiken – medan journalisten i artikeln lägger till: ”trots den uppmärksammade utredningen som i veckan avslöjat grova missförhållanden inom samtliga gymnastikgrenars elitverksamhet” (DN 2012-12-06). Detta tillägg kan förstås som ett sätt göra anspråk på en faktisk verklighet som är svår att ifrågasätta. Aktörskapet (alltså professorn) tonas ned för att *utredningen* skall framstå som neutral och oberoende av någon part (Potter 1996) – utredningen har ”fått ett eget liv”. Allvaret i problematiken framhålls via ordval som ”avslöjat” och ”grova missförhållanden” och omfattningen ”inom samtliga gymnastikgrenars elitverksamhet”. Förutom att formuleringarna i efterföljande artiklar ”kallades till krismöte hos ministern” och ”gymnastikskandalen har blivit en fråga för regeringen” (DN 2012-12-12) förmedlar ett allvar blir de sociala konsekvenserna av den förda debatten att de olika aktörerna – det vill säga gymnastikklubbarna, Svenska Gymnastikförbundet, Riksidrottsförbundet och regeringen med flera – tar tag i problematiken på olika sätt. Konkret innebär detta också att ett antal *personer* får lämna sina uppdrag inom toppskiktet av svensk gymnastik.

Summerande reflektioner

Fokus för denna artikel har varit den bitvis hätska debatt om svensk landslagsgymnastik som pågick under ungefär ett års tid i DN. Utifrån en diskurspsykologisk ansats (Edwards & Potter 1992; Potter 1996) har vi analyserat såväl formen på som innehållet i ett antal inbördes motstridiga vittnesmål och andra typer av inlägg som har bemötts med både medhåll och motstånd. Genom att göra detta har vi visat hur denna debatt är resultatet av en social process (Best 2013; Blumer 1971) där vad som kan kallas ett antal aktörers anspråksgörande aktiviteter (Spector & Kitsuse 2009; Best 2013) och igenkännande script (Best 2013; Börjesson 1999, 2004; Malone Boyd & Bero 2000) har bidragit till att lansera, och skulle vi säga, etablera ett socialt problem – idrottens avigsida där barn utsätts för alltför hård och bitvis kränkande elitgymnastikträning av sina vuxna tränare. På så sätt har vi också på ett mer övergripande plan belyst vad som händer när en diskurs ställs mot alternativa diskurser. Mer specifikt har vi visat vad vi menar är den förhärskande diskursen om idrotten idag – den om den goda idrotten – utmanas av en mer negativt färgad version om tingens tillstånd. Därtill har vi velat visa hur de olika aktörerna i denna debatt använder sig av så kallade primary och secondary claims (Best 2013; Paff Ogle Eckman & Amoroso 2003) samt olika retoriska och diskursiva resurser för att skapa legitimitet och trovärdighet hos sina sanningsanspråk och versioner av verkligheten (Potter 1996). Mer allmänt har diskussionen bidragit till att fördjupa förståelsen av vad som förmedlas i en debatt, vad som är retoriskt övertygande, liksom var och hur olika maktpositioner befästs (Fairclough 1995).

Vems version av problematiken som är mer sann och riktig är i princip omöjligt att avgöra, det har inte heller varit vårt syfte med denna diskurspsykologiska ansats. Otvetydigt är däremot att mycket har stått på spel för de inblandade (Edwards & Potter 1992; Potter 1996). Förutom enskilda personers, gymnastikklubbars, Svenska Gymnastikförbundets och Sverige Olympiska Kommittés trovärdighet, prestige och finansiella intressen, har i en mening hela föreställningen om idrottens godhet stått på spel. Otvetydigt är också att debatten har påverkat hur svensk gymnastik och idrott arbetar, med direkta konsekvenser för några personer, som blev tvungna att lämna sina uppdrag inom svensk gymnastik. Sammantaget förklarar detta sannolikt den intensitet och polarisering som har präglat inte bara debatten om svensk landslagsgymnastik i DN, utan även den efterföljande diskussionen i andra medier och inom politiken och idrottsrörelsen om elitsatsning, nivåindelning, utslagning och osund ledarkultur inom andra barn- och ungdomsidrotter än gymnastiken.

Referenser

- Becker, H. S. (1963) *Outsiders. Studies in the sociology of deviance*. New York: The Free Press.
- Becker, H. S. (red.) (1996) *Social problems*. New York: Wiley.
- Best, J. (2:a upplagan). (2013) *Social problems*. New York: Norton.
- Best, J. (1999) *Random violence: How we talk about new crimes and new victims*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Billig, M. (1996) *Arguing and thinking. A rhetorical approach to social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blomberg, H. (2010) *Mobbning, intriger, offerskap – att tala om sig själv som mobbad i arbetslivet*. Akademisk avhandling. Örebro Studies in Sociology 13. Örebro: Örebro Universitet.
- Blumer, H. (1971) "Social problems as collective behavior", *Social problems* 18(3):298–306.
- Börjesson, M. (1999) "A newspaper campaign tells", *Scandinavian Journal of Disability Research* 1(2):3–25.
- Börjesson, M. (2004) "Lådvinsalkoholism. Kategorier som meningsgivare", *Kulturella perspektiv* 2:12–24.
- Börjesson, M. & Palmblad, E. (2008) *Strultjejer, arbetsökande och samarbetsvilliga. Kategoriseringar och samhällsmoral i socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Cicourel, A. (1967) *The Social Organization of Juvenile Justice*. New York: Wiley.
- Edwards, D. & Potter, J. (1992) *Discursive psychology*. London: Sage.
- Fairclough, N. (1995) *Critical Discourse Analysis. The critical study of language*. London: Longman.
- Foucault, M. (1971/1993) *Diskursens ordning*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion.

- Hydén, M. (1997) "Berättelsen i psykoterapins värld", 173–195 i L.-C. Hydén, & M. Hydén (red.) *Att studera berättelser. Samhällsvetenskapliga och medicinska perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Jasanoff, S. (2006) *State of knowledge. The co-production of science and social order*. New York: Routledge.
- Larsson, B. (2008) *Ungdomarna och idrotten. Tonåringars idrottande i fyra olika skilda miljöer*. Akademisk avhandling. Pedagogiska Institutionen. Stockholm: Stockholms Universitet.
- Malone, R.E., Boyd, E. & Bero, L.A. (2000) "Science in the News: Journalists' constructions of passive smoking as a social problem", *Social Studies of Science* 30(5):713–735.
- Maratea, R. (2008) "The e-rise and fall of social problems: The blogosphere as a public arena", *Social problems* 55(1):139–160.
- Mills, C. W. (1943) "The professional ideology of social pathologies", *American Journal of Sociology* 49:165–180.
- Paff, Ogle, J., Eckman, M. & Amorose, Lesile, C. (2003) "Appearance cues and the shooting at Columbine High: Construction of a social problem in the print media", *Sociological Inquiry* 73(1):1–27.
- Potter, J. (1996) *Representing reality. Discourse, rhetoric and social construction*. London: Sage.
- Saguy, A. C., Gruys, K. & Gong, S. (2010) "Social problem construction and national context: News reporting on "overweight" and "obesity" in the United States and France", *Social problems* 57(4):586–610.
- Sandberg, H. (2003) *Medier och fetma. En analys av vikt*. Lund Studies in Media and Communication 8. Sociologiska institutionen. Lund: Lunds Universitet.
- Schirato, T. (2013) *Sports discourse*. London: Bloomsbury.
- Spector, M. & Kitsuse, J. I. (4:e upplagan). (2009) *Constructing social problems*. New Brunswick, NJ: Transaction.
- Stanely, S. & Billig, M. (2004). "Dilemmas of storytelling and identity", 159–176 i C. Daiute, & C. Lightfoot (red.) *Narrative Analysis. Studying the Delevelopment of Individuals in Society*. New York: Sage.
- Stier, J. (2012a) *(Van)identitet och identitet*. Lund: Studentlitteratur.
- Stier, J. (2012b) *Blod, svett och tårar*. Eskilstuna/Västerås: Mälardalens högskola.
- Stier, J. (2013) "Idrottsrörelsen måste bli mer professionell". *Svensk idrottsforskning*, nr. 1.
- Thompson, J. B. (2005) *Medierna och moderniteten*. Göteborg: Daidalos.
- Vasterman, P. L. M. (2005) "Media-Hype: Self-reinforcing news waves: Journalistic standards and the construction of social problems", *European Journal of Communication* 20(4):508–529.
- Winther, Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Ås, B. (1992) De fem härskarteknikerna. *Jämställhetskommittén*, Växjö kommun.

DN-artiklar:

DN, 2012-01-14
DN, 2012-01-15
DN, 2012-01-16
DN, 2012-01-21
DN, 2012-02-11
DN, 2012-02-23
DN, 2012-12-05
DN, 2012-12-06
DN, 2012-12-08
DN, 2012-12-12
DN, 2012-12-13

Korresponderande författare

Helena Blomberg

Akademin Hälsa, Vård och Välfärd, Mälardalens högskola, 721 23 Västerås

Tel: 021-15 17 70

E-post: helena.blomberg@mdh.se

Författarpresentation

Helena Blomberg är lektor i sociologi vid Akademin för hälsa, vård och välfärd vid Mälardalens högskola. Blombergs huvudsakliga forskningsområden utifrån diskurs- och narrativ analys är identitetsskapande, interaktion och medier.

Jonas Stier är professor vid Akademin för hälsa, vård och välfärd vid Mälardalens högskola, där han bl a leder forskningsmiljön Hälsa och välfärd i det mångkulturella arbetslivet. Identitetsskapande, interkulturell interaktion och sociala och kulturella gränsöverskridanden är huvudfokus för Stiers forskning.